

MÜZİK İMGELERİNİN KÜLTÜR AKTARIMINDA KULLANILABİLİRLİĞİ: KÜLTÜREL YANSIMALAR

Ali AYHAN^{1*}

¹: İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Müzik Öğretmenliği Programı

Özet

Bu çalışmada, kültürün ne olduğu, nasıl yollarla aktarıldığına dair kavramlar yer almaktadır. Kültür, insanlar tarafından geliştirilerek sonraki nesillere aktarılan kavramlar bütünüdür. Kavramlar aktarılırken, toplumlar içerisinde zamanla oluşan ve aktarımı kolaylaştıran imgelerin aktif olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bu aktarımlarda kullanılan imgeler arasında dil, resim ve müzik sanatına ilişkin imgesel türlere öncelik verilmiştir. Bu imge türlerinin hangi amaçlar doğrultusunda nasıl bir yol ile kültür aktarımında rol aldığı üzerine tespitler yapılmıştır. İmgelerin anlatım gücü açıklanırken birbirleri ile bağlantılı olarak kullanıldığında belirli bir kültür aktarımı sistemi oluşturulabileceğinden bahsedilmiştir. Sistemin kültürel imge aktarımında ne kadar önemli olduğunun altı çizilmiştir. Çalışmada daha özel olarak müziksel imgelerin günlük hayatımızda ne şekilde yer aldığına dair tespitlerde yer almaktadır. Bu tespitler doğrultusunda toplumların sosyal yaşamlarında kültür aktarımına müziksel imgelerin ne gibi etkileri olduğu konusunda da görüşler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür, imge, müzik, sanat.

MUSICAL IMAGES IN TRANSMITTING CULTURE AVAILABILITY: CULTURAL REFLECTIONS

Abstract

In this study, the concepts are take place about, what the culture is, how they are transfered. Culture is a set of concepts developed by people transferred to the next generation. It is known that, while the concepts are transmitting, the images that occur over time in the community and facilitate the transfer are used actively between these images that used in this transfer, the imaginative types related to language, art, music are given priority. Determinations are made on these image types have a role which purposes a way how to transfer the culture, while expressive power of images is explaining, they are used in conjunction with each other transmission system is mentioned specific culture may be created. In the cultural image transfer system that has been underlined how important. In the study, More specifically, musical imageries are included in the determination that takes place in what form in everyday life. In line with these findings, opinions were put forward also about topics such as how to be an effective transfer of the culture of the musical images in community social life.

Key Words: Culture, image, music, art.

1. Giriş

İmgeler hayatımızın içinde yer alan ne kadar kavram var ise bu kavramları temsil gücüne sahip olan hafıza birimleridir. Farkında olarak yada olmayarak hayatımızın bir parçası olan imgelerin toplumların kültürel yansımalarında da yer aldığı bir gerçektir. Aktarılan kültürün parçası olan ne var ise birer imge ile temsil edilir. Bu imgeler birleşerek kendi içerisinde belirli bir bütün oluşturmaktadır. Dil, Resim, Müzik, Din, İrk vb. bir araya gelerek nesilden nesile aktarılan bu imgeleri kültür aktarımı konusunda ele almak oldukça önemlidir. Öyle ki farkında olmaksızın kendisini taşıyabilen her bir imgenin istemli olarak, eğitsel bir sistemin içerisinde

* Yazışma yapılacak yazar: ali.ayhan@inonu.edu.tr

Makale metni 05.02.2015 tarihinde dergiye ulaştırılmış, 05.06.2015 tarihinde basım kararı alınmıştır.

kullanılması yoluyla kültür aktarımının daha etkili bir düzeyde gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Bu aktarımla ilgili ilk olarak dil ve resim imgeleri ele alınmıştır.

1.1. Kültür Aktarımında Dil ve Resim İmgeleri

Zamanın sınırının olmadığını ancak yaşanan, yaşayan, yaşatılan bir başka deyişle de aktarılan kültür değerleri ile algılayabiliriz. Kültürün aktarım şekilleri yüzyıllar boyunca değişmiştir. Bu değişimler beraberinde kültürel çeşitlenmelere de yol açmıştır. Şöyle ki kültür olarak adlandırılan ne varsa, günümüze geçmişte şekillenerek, toplumlarında ötesinde bireyler tarafından ayrıştırılarak gelmiştir.

Kültür olarak adlandırılan ve bölünerek parçalara ayrılan ama toplum olarak da düşünüldüğünde bir bütünü temsil eden en güzel imgeler, dil aktarımı ile doğrudan ilgilidir. İletişimin temeli olan dil aktarımının da öncüsüdür. Tarih öncesinde Göktürk yazıtlarındaki imgelerin dil öğelerini temsil edişi ve bu yolla koca bir ulusun kültürel değerlerini ebedi bir miras olarak bu güne taşınması bu konuda verilecek örneklerden sadece birisidir.

Bir diğer imge de resimdir. Resim, tarih öncesi çağlardan günümüze kadar süregelen, insan doğasına her anlamda renk katan bir sanattır. Tıpkı dil imgeleri gibi resim sanatının da kendi tasvir edici betimleyici özellikleri vardır. Böylelikle resim sanatı, her hangi bir olayı ya da duyguyu kendi biçimlerinde anlatan muhteşem bir kültür aktarım aracı olarak sürekli göz önünde durmaktadır.

Bu anlamda, temel konumuz olan kültür aktarımında esas olarak, imgelerin temsil gücünün doğru analiz edilmesi gerekliliğini vurgulamak gereklidir. Resim ve dil imgeleri, Kendi işaret yetilerine sahip görünmektedir. Evet, aslında her ikisi de zaman içinde gelişerek sayısız şekle bürünmüş, insan hafızalarında yer etmiş ve böylelikle de gelecek nesillere aktarılmış imgesel sistemlerdir.

Sistem kelimesini de kültür içinde algılamak, irdelemek gerekir. Sistemi şu cümleler kısaca açıklayabilir. İnsan, ilk olarak standart mekanizmaları olan bir sistemin içine doğar. Büyüdükçe sistemin bir parçası olmaya devam eder. Bazen kırılma noktaları gelir. İçine doğduğu sistemi terk eder.

Çünkü içsel yapısındaki değişimler bireyi sistemden kopartarak çevresinde bulunan farklı sistemlere yakınlık duymasına ön ayak olur. Kendisine hitap eden en yakın sistemsel bütünlükten yana tercihini kullanır.

Bir diğer durum daha vardır ve belki de en önemli olandır. İnsanın içine doğduğu sistemi terk edip farklı sistemlere dâhil olma içgüdüsünden de ötededir. Kişi kendi sistemini kendisi kurmaya karar verir. İşte burada sıra dışı bir durum baş göstermek üzeredir. Yeni arayış bulmak üzere yeni bir sistem keşfedilecektir.

Kültürel imgelerin, resim, dil vb. yollarla aktarımı da bu sistem arayışlarından ortaya çıkan bir süreçler bütünüdür denilebilir. Kültür değeri olarak adlandırılan, anımsanan, duyumsanan ne kadar imge var ise kültürel sistemi oluşturan kavramlarda yine bu imgelerin ta kendisidir. Sanat olarak adlandırdığımız kavramında temel taşlarıdır da diyebiliriz.

Sanat geliştirilebilir bir sistem aktarımıdır. Cauquelin çağdaş sanat isimli kitabında sanatın bir sistem oluşundan bahsederken esas olarak şuna dikkat çekmiştir. Çağdaş sanatın halk arasında aktarımı konusunda esas olarak sanatsal değerlerin yandaş basın yayın kurumlarından etkilenmediği, halkın evrensel bir görüşe sahip olduğu konusundaki hislerin gerçek olduğu vurgulanmaktadır(Cauquelin, 2005: 11).

“Vatan yaratmada sanat eseri onurlu yerini korumaktadır. Bir ülke kültürü, sanat eserinde kendi somut biçimini bulur. Bu bakımdan sanat eserleri, ulusların düşün hayatının görülür anıtları olduğu gibi, bir ülkede yaşayan toplum varlığının da inkâr edilmez delilleridir”(Turani, 2001:7). Bu cümlelerden yola çıkılarak söylenebilir ki sanat diğer bir anlamda, halk arasında kabul gören ve kabul gördüğü şekilde aktarılan değerler bütünüdür. Sanat eseri olarak adlandırılan her eserin, onurlu bir görevinin bulunduğu ve doğrudan halka ait kültür öğelerini aktarım yoluyla vatan, millet gibi kavramların oluşumunda da önemli rol oynadığı söylenebilir. Her sanat dalına ait yenilikçi yaklaşımlar da vardır. Yalnız eskiyi koruyarak çağdaşı arayan bir yaklaşımın benimsendiği durumlar da söz konusudur. Cauquelin bu konuyu şu şekilde ele almıştır:

“Şüphesiz eserin ve sanatçının tarihin farklı dönemlerinde kabul etmiş olduğu farklı statüleri ve biçimsel farklılıkları unutarak, evrensel ve sürekli olarak tasarladığımız kimi fikirlerce

sarmalanıyoruz. Örneğin, yenilikçilikle belirlenmiş bir zaman aralığının sürekliliği düşüncesi: sanat alanında genel olarak kabul edilmiş olmasına karşın, kendi yolunda ilerleyen eski bir ilerleme kavramı (kanıt olarak da, bir ilerleme kavramı olarak avangardlar), kurumsallaşan gücünden ayrılan bir sanat fikri (burjuva karşıtı sanatçı, reddedişin, devrimin değerleri, toplumdaki dışlanma), herkes için değerlendirilen eserlerdeki bir değer tasarısı, (idealizmin tehlikeleri içinde engellenmiş olarak sanatın özerkliği ve ilgisizliği), anlaşılabilir bir sergiye dayanan eserin evrensel iletişim kurabilirliği (herkesin içinde olduğu bir yetenek sorunu), "anlam" düşüncesi (sanatçı anlamı sunar, bir dünya açar."(Cauquelin, 2005: 14).

Yeni ararken, eskiden, doğru bir yöntemle, sistematik yaklaşımlar geliştirilerek faydalanabilmek, bizlere sanata dair yaklaşımlarda önemli bir anlam dünyasının kapılarını açmaktadır. Her sanat eserin, bir sonra ki nesle aktarımı sırasında kendi devrinin özelliklerini açıkça anlatabildiği gibi, geliştirilerek yeni farklılıkların ortaya çıkarak sanatın dolayısıyla kültürün gelişimi konusunda da rehberlik edecek bir nitelik taşıyor olması önemlidir.

Sanat eseri olması tasarlanan her düş, her imge, bir önceki sanat eserinde var olan imgeyi temsil edebilmelidir. Ancak yeri geldiğinde kendi imlerinin farklı yönlerini de açıkça ortaya koyabilmelidir. Böylece yeni sanat eserleri, içinde filizlendiği toplumsal değerlerinin aktarımı görevini de sistemin doğal bir parçası olarak yerine getirmiş olacaktır.

1.2. Kültür Aktarımında Müziksel İmgelerin Önemi

Buraya kadar kültür aktarımında resim ve dil imgelerinin sanata katkılarından bahsedildi. Bu iki kavramın ortak yönlerini de kullanarak kendisini temsil eden imgelerle zaman içinde gelişerek günümüzde popüleritesi oldukça yüksek bir sanat dalı daha vardır. Müzik.

Sanatın tarihi, insanın tarihiyle yaşittir. Müzik ise içinde barındırdığı ritm öğesiyle, belki de sanat dallarının en eskisi olarak kabul edilmelidir(İlyasoğlu, 2009: 13).

İlk keşfedildiği günden bu yana gelişerek başlı başına bir bilim dalı haline gelen bir sanat biçimidir. Farklı alt alanlarda incelenen müzik sanatına yönelik olarak Küçüköncü şu görüşlerde bulunmuştur:

"Müziğin doğuşunu, insanlığın doğuşuna kadar uzatmak doğru olur. Çünkü insan var olduğundan beri çevresindeki seslerin etkisinde kalmış ve seslerle çevresindekilere bir şeyler anlatmaya çalışmıştır. Eski insanların, hayvan kemiklerine en az üçer delik delerek yaptıkları düdüklü kullandıklarını, üzeri kertikli tahtaları birbirine sürterek kullandıklarını yapılan araştırmalardan anlıyoruz. İlk insanlar, anlamsız heceleri ezgi olarak söyleyip, ilkel çalgılardan elde ettikleri seslerle birleştirip, hastalığa ve düşmana karşı bir tılsım olarak kullanmışlardır. Daha sonraları dini törenlerde, müzik kullanılmaya başlanmıştır"(Küçüköncü, 2010: 1).

Yukarıda ki görüşlerden yola çıkarak söyleyebiliriz ki iletişimin temelini zaten kendi ses imgeleri üzerinde kurgulayan müzik sanatı duygu aktarımında tarih çağlarında her zaman önemli bir konuma sahip olmuştur. İnsanoğlu eline geçen her fırsatta tarihler boyunca müziğe dair farklı yaklaşımlarda bulunarak müzik kültürüne ait özgün bir sistem geliştirmiştir.

Nesiller boyunca aktarılan bilgiler, özellikle kültür boyut kapsamında ele alınırsa Turani'nin yukarıda bahsettiği korunumun sanat eseri olarak müziğe de yansımalarını fark edebiliriz. Özellikle müzik biliminde notasyona yönelik gelişmelerden sonra bu korunum daha yüksek düzeye taşınmıştır.

Geçmişten günümüze, müziğe ait türetilen her imgenin, yine kültürel aktarımlar için de gerekli olan görsel bir karşılığı vardır. Genel anlamda müzik kendi içerisinde çağlar boyunca gelişen bir sisteme sahip olan bir sanat dalıdır. Kendine özgü görsel uyarıcılara sahiptir. "Görsel uyarıcılar ve onu meydana getiren elemanlar insanlığın var olduğundan bu yana iletişim kurma çabalarının temel yapı taşlarından olmuştur"(Arıkan, 2008: 1).

Müzik sanatının yapısal temelinde şüphesiz notalar, suslar, nüans ve hız terimleri olarak isimlendirilen, şekillendirilen çeşitli imgeler yer almaktadır. Ancak bu sanat dalının kültürel temeline baktığımızda ise insanın doğası gereği içine doğduğu sistemin imgelerini de bir şekilde yansıtabildiği görülmektedir.

“Sanatçının ideyi bilgi objesi kılabilmesi için, onun kendinde bir değişimi gerçekleştirip yeter sebep ilkesinin hüküm sürdüğü alan dışına, ide alanına yükselmesi gerekir”(Eren, 2006: 25). Sanatçı, ancak bunu başarabildiği takdirde içsel dünyasında algıladığı her öğeyi, görsel ya da işitsel bir mekanizma içerisinde, sunabilmeye başlar. Bunu gerçekleştirebilmek için de yine zaman içerisinde ortaya çıkan imgeler bütünü kullanır. Sanatsal değeri olan ürünler böylece ortaya çıkmaya başlar. Tüm bu işlemleri gerçekleştiren mekanizmanın temelinde ise düşünme eylemi yatmaktadır. *“Düşünmenin, bilişsel malzeme üzerinde iş gören düşünsel işlemlerden oluştuğunu söyleyebilirler. Düşünme, işlenmemiş, ham algı-verilerini kavramlara dönüştürdüğü andan itibaren bu bilişsel malzeme algısal olmaktan çıkar”*(Arnheim, 2009: 30). Algısal olmaktan çıkarak kavramsal hale gelen her anlam sanat alanında yeni farklılıklar ortaya çıkarabilmenin temelini oluşturmaktadır. Müzik imgelerinin her birini bu anlamda düşünecek olursak, ilk imge diğerlerine referans olacak şekilde binlerce müzikal imge ortaya çıkmıştır. Bu imgeler gelişirken zaman içerisinde farklı imge grupları ile de etkileşim içerisinde bulunmuştur. Sadece seslere ait olan imgeler, bir süre sonra resim yada dil imgeleri ile de birlikte hareket etmeye başlamıştır. Bu süreç içerisinde de farklı imgeler ortaya çıkmıştır. Böylelikle müziksel imgeler zaman içerisinde çok yönlü bir yapıya da bürünmeye başlamıştır. Özetlenecek olursa farklı duyulara hitap eden imgeler bir arada kullanılarak çoklu algı sistemi düzeyinde etkiler ortaya çıkmaya başlamıştır.

Müziksel imgeleri, insanın hissettiği farklı türde duyguların, sanatsal bir yolla diğer insanlara aktarılabilmesini sağlayacak farklı yapıda yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi sağladığı sürece faydalıdır. Kültürel boyutta düşünüldüğünde müzik eserlerinin çağlar boyunca kalıcı bir şekilde aktarılması buna en güzel örnektir. Müzik eserleri her hangi bir temanın işlenerek müzik biçimine dönüştürülmesi yoluyla kalıcı hale gelen duygular bütünüdür denilebilir.

2. SONUÇ

İmge algılaması yoluyla müzik eserlerine yönelik kavramlar oluşturmak için var olan imgelerin doğru kullanılması gereklidir. Literatürde bulunmayan yeni kavramlar için ise yeni imgeler üretmek gereklidir. İmgeler kullanılırken de çeşitli faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Doğru yöntemler ve doğru algı düzeylerinde işlenen imgeler ile farklı yaş ve zeka düzeyindeki bireylerin her hangi bir konuya ilişkin dikkatlerinin daha yüksek düzeyde toplanabilmesi sağlanabilir. Bu sayede imgelerin ne kadar işe yarar oldukları ancak bu şekilde gözlenebilir. İmgelerin işe yararlılıklarını müzik alanında ölçebilmek aslında çok kolaydır. Yeni çıkan bir albümde yer alan bir müzik eseri kısa sürede insanların algılarına hitap ederek müziği, sözleri yada ritmik yapısı ile akıllarda kalıcı olmaya başlamış ve insanlar tarafından tekrar edilmeye başlamışsa algıya hitap eden müziksel imler doğru kullanılmış denilebilir. Öyle ki eski formda yazılmış bir halk türküsü üzerinde ritmik değişiklikler yaparak, farklı müzik türlerine dönüştürülerek, yeni müzik formunda ağırlık olarak kullanılan çalgılar ile seslendirilmesi ile farklı müzik türlerine ilgi duyan bireylerinde türkünün sözlerinin ya da hikayesinin ulaşabilmesi de mümkündür.

Bu anlamda müzik eserlerini katı kurallar içerisinde değerlendirmemek gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki toplumlarda en yaygın olarak rağbet gören sanat dalı müzik olduğu halde müziği olumlu anlamda kültür propagandası malzemesi olarak kullanabilmek oldukça önemlidir. Sosyal medya yada televizyonlarda yapılan müzik yayınları genel olarak ticari amaçlıdır. Reklam, dizi, film, ses yarışması gibi müzik yayınları içeren programlarda ağırlıklı olarak bireysel değil toplumsal algıları hedef alınmaktadır. Bu gibi yayınlar kimi zaman müziğin ritimsel boyutlarını, kimi zaman söz imgeleriyle zenginleştirilmiş müziği kimi zamanda sadece saf müziği kullanmaktadırlar. Ustaca tasarlanan bir reklam müziği farkında olmadan insan hafızalarına yerleşir. Market reyollarında gezerken yine farkında olmadan herhangi bir ürüne ait slogan müziği ürünü gördüğünüz anda aklınıza geliyorsa müziksel imgeler başarı ile tasarlanmıştır diyebiliriz. Yani müzik amacına ulaşmıştır.

Kaynakça

1. Arıkan, A. 2008. Grafik Tasarımda Görsel Algı, Eğitim Akademi Yayınları, Konya.
2. Arnheim, R. 2009. Görsel Düşünme, Metis Yayınları, İstanbul.
3. Cauquelin, A. 2005. Çağdaş Sanat, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
4. Eren, I. 2006. Sanat ve Bilgi İlişkisi, Asa Kitabevi, Bursa.
5. İlyasoğlu, E. 2009. Zaman İçinde Müzik, Remzi Kitabevi, İstanbul.
6. Küçüköncü, H. Y. 2010. Genel Müzik Kültürü Öğretimi, Efil Yayınevi.
7. Turani, A. 2011. Dünya Sanat Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.